הים אין כאן ונשאר אין ידך

1. שמות י״ד

וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תִּצְעַק אֵלַי דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְיִסָּעוּ: וְאַתָּה הָרֵם אֶת־מַטְּךָ וּנְטֵה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבְקָעֵהוּ וְיָבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה:

וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יהוה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה כָּל־הַלַּיְלָה וַיָּשֶׂם אֶת־הַיָּם לֶחָרָבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמָּיִם: וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם: וַיִּרְדְּפוּ וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל־סוּס פַּרְעֹה רִכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם: וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיַּשְׁקֵף יהוה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיָּהֹם אֶת־מַחֲנֵה מִצְרָיִם: וַיָּסַר אֶת־אֹפַן מַרְכְּבֹתָיו וַיַּנְהֲגֵהוּ בְּכָבֵד וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אָנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־יהוה נִלָּחֵם לָהֶם בְּמִצְרָיִם: וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל־הַיָּם וְיָשֻׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רִכְבּוֹ וְעַל־פָּרָשָׁיו: וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לִפְנוֹת בֹּקֶר לְאֵיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיְנַעֵר יהוה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: וַיָּשֻׁבוּ הַמַּיִם וַיְכַסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכֹל חֵיל פַּרְעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׁאַר בָּהֶם עַד־אֶחָד:

2. הרמב״ן דברים ל״ג

והמשל נפלא, וגם תחלת הענין יש להבין, מדוע גבר בנימין על יהודה, והיאך לא תלה לו כבוד. אבל הענין שגם קריעת ים סוף הי׳ מיועד להיות באחד משני מקומות, אם בהתגבה גם נסתר סמוך להליכות הטבע, וע״ז הקדיש הקב״ה רוח קדים עזה כל הלילה ומייבש והולך לאט לאט, אם בדרך גם נגלה שבשעת קפילה בעומק היש יהא נקרע, והכל לפי הכנה של ישראל, אם לא ימסרו נפשם באמונה לקפוץ בים, אזי יהא בדרך השגחה פרטית על הליכות הטבע, ואם ימסרו נפשם באמונה אזי בע״כ יהא נקרע פתאום, והי׳ דעת שבט יהודה שבכולו של הקב״ה להמעיט הגם כל האפשר, למען דעת כי גם הליכות עולם הטבע הוא ע״י השגחתו ית׳, על כן אין רואי לקפוץ בים עד שיתייבש ע״י הרוח, והי׳ נגרר עוד לשהוי איזה שעות, ואז יצאו מחלה כאשר יהודה גבר באחיו, אבל דעת בנימין הי׳ שבכולו של הקב״ה הוא להראות גם נגלה, למען דעת שהקב״ה משדד הטבע, על כן אין רצוא לשהות כלל, ואחר דשבט יהודה לא הי׳ בלעוס ליקר עמה, על כן יצאו הם תחלה, והנה קפץ שבט של בנימין ונקרע פתאום, והיינו מכוין להמשל שהמלך זוה לבנו הגדול להקיצו בשלש שעות ביום כדרכן של מלכים, כך נתן הקב״ה דעת ולבון לשבט הגדול שהוא יהודה להלוך בהליכות הטבע להראות שהקב״ה מהוה הכל והטבע בידו, ונתן דעת ולבון שבט הקטן שהוא בנימין להתהלך בדרך גבוה ונעלה, להראות שהקב״ה מדון הכל ומשדד הטבע לגמרי, על כן נתן הקב״ה ליהודה מלכות בית דוד שמתהלך בדרך הטבע כמו שנתבאר לעיל, ולבנימין נתן בית המקדש שנקיים קבועים היו בו:

3. נדרים דרש ל״ד

אחיה אשר אחיה. אין האופן ברור כעת, משום שזה תלוי בהכנת המקבלים, ואם כן אחיה מתנהג בפעולתי כפי אשר אהיה בכח ישראל אשר יתנו לי כביכול. ולפי הנראה היה ראוי לומר אהיה כאשר יהיו, והיינו כפי אשר יהיו המה עדת ישראל בנעשיהם, כך אהיה בנעשי, אבל בחמת גם זה יוצא מהשגחת ה׳ שיהיו ישראל ראוים לזה האופן או לזה, ואם שהוא לפלא בדעת האדם מ״מ כך הוא, ונתבאר גם׳ דברים בברכת משה לבנימין ע״פ ברייתא דמכילתא במשל נפלא למלך שאוה לבנו הגדול להקיץ אותו בג׳ שעות ביום, ולבנו הקטן זוה להקיצו בבוקר כו׳, והמשל מבואר שם שנתן הקב״ה דעת לשבט יהודה שיהיה ההשגחה בעת קריעת ים סוף בדרך הטבע, ולבנימין נתן בדעה שיהיה בדרך גם נפלא, ומי שנתגבר באותה שעה הוליך את אופן קריעת ים סוף אחר רצונו ודעתו, ובאשר שניהם כיוונו לשם שמים נתן הקב״ה שכר כל שבט לפי דעתו כמבואר שם באורך, והרי לפי המשל המלך עצמו תכן את רוח בניו, כך הקב״ה תכן את רוח דעת השבטים היאך יתנהגו, ומשלם שכר לפי מתנהגתם, וזה הפלא הוא הקושיא המפורסמת בידיעה ובחירה, והיסוד המפורסם הוא מאמר ה׳ כי לא מתנהגותיכם ולא דרכיכם דרכי, וא״כ לא מה שיפלא בשבלנו איך הוא, יפלא ממנו ית׳, אבל ברור הדבר שכך הוא בכל דור ובכל דעת מתהיג הדור לפי הכנתו ומשך מחריו ההנהגה, ומי תכן את רוח הכנתו ג״כ ה׳ המהוה הכל, מש״ה אמר ה׳ אהיה אשר אהיה. כפי אשר אכין דעת המקבלים, וכך יהיה ראוי להיות הפעולה.

4. נדרים שמות ג׳ י״א

אלא הענין דהמטה היה מיועד ככל דבר נסיי שבנגלה ג״כ וע״כ נקרא אותות, משא״כ ידיו של משה היו מועילות כמו ידיו של אליעא הנביא ליהורם המלך שיהיה גם נסתר ליעוטה, והיה הרצון של הקב״ה לתלות קריעת הים בהכנת ישראל, אם יקפצו למוך הים יהי׳ נקרע פתאום בגם׳ נגלה, ואם לא יקפצו יהי׳ מתייבש בסיבת הרוח מעט מעט, ויהי׳ גם נסתר, וכמש״כ לעיל בפסוק אהיה אשר אהיה, וגם׳ דברים ל״ג י״ב בברכת משה לבנימין הרחיתי לדעת ברייתא דמכילתא שהיו מתולקים בדעות שבט יהודה ובנימין אם לקפוץ בתוך הים בעודנו במלאתו או לא, יע״ש בתורך, ע״כ א״ל ה׳ שיעשה שני דברים בעתיים היד בעצמו ובעתיים המטה. והנה מיד שהמלו העם לנסוע הטה משה את ידו לבדו כדי שתהיה רוח קדים עזה כל הלילה שהולכים ממקום שעמדו עד שפת הים ממש, ובעתיים המטה היה ג״כ מיד אז בבואם לים, ועוד לא הספיקה השעה לייבש בטבע הרוח, וקפץ שבט יהודה אז שבט בנימין כמבואר מחלוקת במכילתא, והועילה בעתיים המטה להבקע בגם נגלה:

וישם את הים לחרבה. עוד זאת עשה הרוח שהוציא את הטיט שהלכו המים ממנו אל הצד, ועדיין היה טיט ורפש בא הרוח והחריבו:

ויבקעו המים. במקום אלא הספיק הרוח בדרך הטבע לעשות כ״כ, מחמת שהיה העומק הרבה, וכבר קפצו ישראל לשם, נעשה בקיעה בדרך גם, וכמש״כ לעיל שהיה הגם בשני אופנים:

את ידו. כבר נתבאר דבמקום אלא היה גם נגלה לא היה מטה את המטה אלא ידו ממש, וכן כאן לא היה בהשבת המים למקומם אבל עיקרו של דבר הוא משום דאיתא בתענית דף כ״ד דחזא למלאכי דמייתי תלא והוי קימחא דסמילדא ואמרי מהא לא מזגנו דמעשה נסים הוא, ופירש רש״י דבמה שאפשר להתרחק ממעשה נסים יותר טוב וכנון, ואם כן האיך יעשה הקב״ה גם להנות להם בחיטורא, ולא דמי למן ובאר דמיי נפש הוא ואי אפשר בלעדם, ותו דהמן והבאר היו בריאה ממעשי בראשית כדתנן במסכת אבות פרק ה׳, מה שאין כן בשר שיצא בשביל תאוה בדרך גם לעורך הנאה אסור להנות ממנו, משום הכי ידע משה שרק בטבע יהיה כך, על כן לא נייר בנפשו איך יהיה בטבע,

5. נדרים ל״ב

והדין שני יהודה ובנימין לעתן. כך שטיט בריתא במכילתא דמכילתא משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן אמר לקטן העמידני עם הגדול העמידני בג׳ שעות בא הקטן להעמידו עם הגדול ולא הניחו גדול אמר לו לא אמר לי אלא בג׳ שעות והקטן אמר לא אמר לי אלא עד הגדול הגדול אמר לו אל תקפח את שכרכם מה שכר נטלו שבטו של בנימין שיהא תחלה לים ואל הבלעני מצולה וגו׳ באותה שעה היה משה מאריך בתפלה אמר לו הקב״ה ידידי מובעים בים ואתה מאריך בתפלה לפני אמר לפניו רבונו של עולם ומה בידי לעשות אמר לו דבר אל בני ישראל ויסעו ואתה הרם את מטך ונטה את ידך וגו׳ לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל שנאמר היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו מה טעם היתה יהודה לקדשו וישראל ממשלותיו משום דהים ראה וינס

6. נדרים כ״ב

בשר אתן להם ואכלו חדש ימים. לא אמרת בשר אתן להם אודש ימים, ואכלו, שהיה בשמעם שיתן בכל יום לדי צורך היום, וכמו שהיה בשליו הראשון שיכל עם המן דבר יום ביומו, מה שאין כן עתה אמר ה׳ ונתתי להם בשר, הרי נתינה אמת, ואכלתם אודש ימים, אם כן הוא אפשר שאין לשער

7. נדרים שמות ג׳ ט׳

אל הסלע. אין הכונה שידברו עם הסלע וילון אותו ליתן מים, שהרי אין הסלע בר שמיעה, ועתה כשנפסק הסלע מליתן מים לא היה משום שבלה הליכות הגם, כמו שהביאו העם שזהו אלא בתורת עונש אלא כדי להרגילם לטבע, אבל באמת היה הסבה כמו שעולר הקב״ה מי מטר בשביל עון הדור, וידוע מנהג ישראל בעת עלירת גשמים מתאספים בריבים למקום אחד, אף שלא בבית המקדש מקום קרבנות וגלוי שכינה, ולשם העם אומר דבריה כנושים ואחר כך מתפללים בלבור כמבואר במסכת תענית, ולא הקב״ה אשר משה ואהרן ולמדו את העם היאך יעבו לדורות בארץ ישראל, ויאמינו שגם בלי כח ועוז של משה אפשר לפעול בתפלת רבים, על כן צוה ה׳ להקהל עדה אל הסלע, ושם היה השכינה באותה שעה,

8. נדרים כ״ד

9. נדרים דרש ל״ד

. ה׳ אלהינו מלהים משמעו בכ״מ מנהיג הטבע והליכות עולם, והנה כל אומה יש לה שר מנהיג עולם אומה אומה, אבל אנו מתנהגים גם בהליכות הטבע בהשגחת הויה המהוה הכל: ה׳ אחד. עול ה׳ לנו הנהגה נפש והיא מיוחדת לישראל

www.macnonmeir.org.il ערוץ מאיר - הערוץ שלי ליהדות